

KS. PIOTR T. GOLISZEK

KATECHEZA W UJĘCIU KSIĘDZA PROFESORA PIOTRA PORĘBY

CATECHESIS FROM THE PERSPECTIVE
OF REV. PROFESSOR PIOTR PORĘBA

A b s t r a c t. Reverend Piotr Poręba – an educationist and psychologist, a pastoralist and a theoretician of catechesis – focused his research-didactic work on such questions as: education, marriage, family, catechesis, pastoral family counseling. He studied the issues of catechetics in the historical perspective: he analyzed educationalists' and catechists' views and conceptions. He described the area of catechetical practice in the psychological and pedagogical perspective. Hence, catechesis seen from Piotr Poręba's perspective may be defined as: psychopedagogy of catechesis based on Christian anthropology.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Key words: Piotr Poręba, pedagogy, marriage, family, education, catechesis, man.

Katecheza, jako uprzywilejowana forma głoszenia słowa Bożego w Kościele, przekazuje orędzie chrześcijańskie i rozwija wiarę, prowadzi do spotkania z Bogiem, który jest Stwórcą i Zbawicielem człowieka. Uczestniczy w ten sposób bardzo aktywnie w procesie integralnego rozwoju człowieka.

Integralne wychowanie dąży do kształtowania człowieka jako osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego. Oznacza to potrzebę wychowania religijnego. Celem zarówno wychowania religijnego, jak i wychowania ogólnego jest wspomaganie osoby w stawaniu się coraz dojrzałszym człowiekiem.

Należy zaznaczyć, że wychowanie religijne umożliwia nie tylko integralny rozwój człowieka, ale również osobową więź z Chrystusem poprzez wiarę. W tym duchu rozumiał i opisywał różne obszary działalności katechetycznej ks. prof. dr hab. Piotr Poręba. Niniejsze rozważanie stanowi próbę określenia i zdefiniowania katechezy w ujęciu profesora Poręby na podstawie jego twórczości naukowej i dydaktycznej w obszarze wychowawczo-katechetycznym.

1. ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-DYDAKTYCZNA

Piotr Poręba urodził się 22 kwietnia 1908 roku w Mystkowie koło Nowego Sącza w rodzinie Marcina i Katarzyny z domu Sekuła¹. W 1915 roku rozpoczął naukę w miejscowej szkole ludowej, którą, z przerwą w czasie pierwszej wojny światowej, ukończył w szkole powszechnej w 1921 roku. Tego samego roku rozpoczął edukację w gimnazjum klasycznym w Nowym Sączu, a następnie kontynuował w Tarnowskim Małym Seminarium. W Tarnowie również w 1929 roku zdał egzamin maturalny w I Gimnazjum im. Kazimierza Brodzińskiego. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w latach 1929-1934 w Wyższym Seminarium Duchownym jako student Instytutu Teologicznego w Tarnowie. Święcenia kapłańskie przyjął 29 czerwca 1934 roku z rąk biskupa Franciszka Lisowskiego. W latach 1934-1942 pracował jako wikariusz i katecheta². W Podegrodziu w 1942 roku został oskarżony przez gestapo o udział w podziemnym ruchu oporu oraz w tajnym nauczaniu i przejściowo uwięziony w Nowym Sączu. Jeszcze tego samego roku wyszedł z więzienia

¹ Dane dotyczące biografii oraz pracy duszpasterskiej i naukowej ks. prof. dra hab. Piotra Poręby zostały zaczerpnięte z następujących opracowań: R. C z e k a l s k i. *Poręba Piotr (1908-1991)*. W: *Słownik katechetów polskich XX wieku*. Red. R. Czekalski. Warszawa 2003 s. 205-207; A. T o m k i e w i c z. *Ks. Piotr Poręba (1908-1991)*. W: *50 lat Teologii Pastoralnej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II*. Red. Cz. Krakowiak, W. Przygoda, A. Kiciński, M. Wyrostkiewicz. Lublin 2009 s. 157-161; S. T y l u s. *Ks. Piotr Poręba*. W: *Dziełani Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (1919-2009)*. Red. J. Walkusz, T. Moskał. Lublin 2009 s. 179-187; P. M a k o s a. *Poręba*. EK T. 15 kol. 1445.

² Pracował w następujących parafiach: Zbylitowska Góra i Mościce k. Tarnowa (1934-1936), Czechowo n. Dunajcem (1936-1938), Gwoźdz i Śnietnica (1938), Grybowo k. Nowego Sącza (1938-1940) pełnił funkcję dyrektora i wychowawcy bursy gimnazjalnej oraz katechety zawodowego w Liceum Mechanicznym i Ogólnokształcącym, Podegrodź k. Nowego Sącza (1940-1942).

i ukrywał się aż do 1945 roku³. Po zakończeniu drugiej wojny światowej w latach 1945-1946 pracował jako katecheta w gimnazjum w Nowym Sączu, a w latach 1946-1951 w Grybowie, oprócz katechizacji zajmował się internatem dla młodzieży męskiej, gdzie pełnił funkcję kierownika i wychowawcy.

Interesując się zagadnieniami wychowania dzieci i młodzieży, zdecydował się podjąć studia (w latach 1947-1950) pedagogiczne i psychologiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym i Humanistycznym w Uniwersytecie Jagiellońskim, zwieńczone pracą magisterską z zakresu pedagogiki pt.: *Pedagogika Jana Ochrowicza*. Po zakończeniu studiów został oskarżony przez Urząd Bezpieczeństwa o przynależność do Armii Krajowej wskutek czego ukrywał się do 1955 roku. Uwolniony z zarzutów przez Prokuraturę Wojewódzką w Krakowie podjął w latach 1956-1963 katechizację w Liceum Ogólnokształcącym i Liceum Technik Plastycznych w Sędziszowie Małopolskim. W tym samym czasie rozpoczął studia doktoranckie z pedagogiki na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w 1960 roku na podstawie rozprawy pt.: *Pedagogika Jana Władysława Dawida na tle epoki* uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki.

Związany z diecezją warmińską, do której się inkardynował w 1963 roku, rozpoczął wykłady z pedagogiki i katechetyki w Seminarium Duchownym „Hosianum” w Olsztynie. Następnie, w 1966 roku, wykładał psychologię rozwojową i pedagogikę leczniczą w Instytucie Teologii Pastoralnej na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, gdzie 27 lutego 1967 roku przedstawił rozprawę habilitacyjną pt.: *Działalność wychowawcza i poglądy pedagogiczne ks. Walentego Gadowskiego*. Stopień naukowy doktora habilitowanego zatwierdzono w 1969 roku⁴, stopień docenta w zakresie dydaktyki religii uzyskał w 1973 roku⁵, a w 1976 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego z pedagogiki.

Prowadził szeroką działalność naukową i dydaktyczną w KUL kolejno jako wykładowca zajęć zleconych (od 1966 r.), jako adiunkt (od 1967 r.), jako doktor habilitowany (od 1969 r.), jako docent (od 1973 r.). Pełnił ponadto

³ Krótko pracował w 1942 r. w Łososinie Górnej.

⁴ Zatwierdził Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego pismem z 13.06.1969 (DU-4-1993-103/69).

⁵ Uchwałę Senatu Akademickiego KUL z dnia 10.11.1969 r., powołującą na stanowisko docenta, zatwierdził Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki pismem z dnia 20.10.1973 r. (SU-4-1971-71/73).

obowiązki kierownika Katedry Psychologii Duszpasterskiej⁶ (od 1968 r.), przekształconej w 1974 r. na Katedrę Pedagogiki Rodziny⁷, w której pracował wraz z ks. Józefem Wilkiem i ks. Antonim Tomkiewiczem. W latach 1975-1976 pełnił funkcję dziekana Wydziału Teologii KUL. Pracę dydaktyczną zakończył w 1978 roku i zamieszkał w rodzinnym Mystkowie, gdzie zmarł 23 lipca 1991 roku i tam również został pochowany. Szkoła Podstawowa w Mystkowie w wyniku starań młodzieży, Dyrekcji, Rady Pedagogicznej i Rady Rodziców 12 lutego 1994 roku otrzymała jego imię.

Opublikował 4 książki, 4 skrypty dla studentów oraz 50 artykułów naukowych. Pod jego kierunkiem powstało 17 rozpraw doktorskich, 30 prac licencjackich i ponad 70 prac magisterskich. Pozostawił też wiele maszynopisów, które nigdy nie zostały opublikowane, a znajdują się w prywatnych zbiorach jego przyjaciół (m.in. u ks. dra A. Tomkiewicza).

W pracach badawczych, prowadzonych przez księdza profesora Piotra Porębę, Stanisław Tylus wyodrębnia dwa fundamentalne obszary: psychologiczno-pedagogiczny oraz duszpasterstwo rodzin. W ramach tego pierwszego zajmował się w szerokim znaczeniu wychowaniem oraz psychologią życia małżeńskiego i rodzinnego. W zakresie drugiego obszaru prowadził refleksję naukową w dziedzinie duszpasterstwa małżeństw i rodzin⁸. Z kolei Antoni Tomkiewicz wyróżnia cztery nurty badawcze: 1) nurt historii wychowania – zagadnienia dotyczące polskich pedagogów, ich poglądów, koncepcji i zaangażowania w wychowanie; 2) nurt psychologiczno-katechetyczny – kwestie związane z psychologicznymi uwarunkowaniami katechezy; 3) nurt poświęcony problematyce rodzinnej – na podstawie psychologii i pedagogiki powstaje psychopedagogika rodziny (struktura rodziny, więzi małżeńskie i rodzinne,

⁶ Katedra Psychologii Duszpasterskiej istniała w KUL od 1947 roku.

⁷ Por. K. W o j a c z e k. *Zarys działalności Instytutu Teologii Pastoralnej w pierwszym pięcioleciu jego istnienia*. RTK 32:1985 z. 6 s. 119; Katedra Pedagogiki Rodziny w KUL była pierwszą katedrą o takim ukierunkowaniu w Polsce. Specjalizacja duszpasterstwa rodzin w KUL i funkcjonująca w jej ramach od 1974 r. Katedra Pedagogiki Rodziny w Instytucie Teologii Pastoralnej dała także początek powstaniu w roku 1996/97 Katedry Pedagogiki Rodziny na Wydziale Nauk Społecznych KUL. W 2001 r. w związku z powstaniem katedry o tej samej nazwie na Wydziale Nauk Społecznych KUL pierwotną Katedrę Pedagogiki Rodziny na Wydziale Teologii przemianowano na Katedrę Duszpasterstwa Rodzin w Instytucie Pastoralno-Katechetycznym KUL. Ponadto w 1999 r. w ramach Wydziału Teologii KUL utworzony został Instytut Nauk o Rodzinie (INoR); B. M i e r z w i ń s k i, P. L a n d w ó j t o w i c z. *Geneza i rozwój duszpasterstwa rodzin*. W: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń. Lublin 2013 s. 58.

⁸ Por. T y l u s. *Ks. Piotr Poręba* s. 181.

psychospołeczne uwarunkowania małżeństwa i rodziny); 4) nurt związany z duszpasterstwem rodziny⁹.

W swoich publikacjach akcentował w sposób jednoznaczny, że człowiek jest bytem integralnym i autonomicznym, a zarazem jedynie bytem potencjalnym i skończonym. Dostrzegał i dowartościowywał wszystkie aspekty ludzkiej osoby: ciało i ducha, życie biologiczne i umysłowe, cechy indywidualno-osobnicze i nakierowanie na życie wspólnotowe oraz społeczne, sferę intelektualno-poznawczą i sferę dążeńiowo-emocjonalną, prawo do wolności i potrzebę odpowiedzialności, autonomię człowieka i jego związek z Bogiem¹⁰. Człowiek, w rozumieniu profesora Poręby, nie jest ani narzędziem (rzeczą), ani środkiem, lecz podmiotem, celem, wartością samą w sobie. Posiada wysokiej miary fenomeny: świadomość i samoświadomość, rozumność, wolność, poczucie odpowiedzialności, pragnienie poznania prawdy i realizacji dobra. Jest świadomy swego istnienia i poszukujący sensu życia, zdolny do podejmowania wolnych wyborów i odpowiedzialnych decyzji¹¹. Rodzinę widział jako fundament pomyślnego i szczęśliwego życia indywidualnego oraz społecznego. Dlatego z wielkim pietyzmem pisał o wspólnocie małżeńskiej w rodzinie chrześcijańskiej¹². Podkreślał potrzebę dobrego przygotowania do małżeństwa, a następnie pedagogizacji rodziców¹³. Przestrzegał przed biologizacją miłości małżeńskiej, która jest jej deformacją. Człowiek nie jest ani samym ciałem, ani samym duchem, ale integralną psychofizyczną całością – jest całością czynników somatyczno-biologicznych i psychiczno-duchowych. Poprawna i dojrzała postawa człowieka wobec życia oraz powołania to rozpoznanie i poznanie samego siebie, a następnie ocena i wybór dostrzeganych wartości. Pozytywne wartości kształtują człowieka, antywartości prowadzą do jego destrukcji, aż po redukcję do wymiaru tylko biologicznego. Człowiek, jako integralna całość, potrzebuje odpowiedniego życia wspólnotowego i życia religijnego; konkretnie w małżeństwie i rodzinie chrześcijańskiej opartej na komunii z Chrystusem¹⁴. Życie religijne nie jest

⁹ A. T o m k i e w i c z. *Ks. Piotr Poręba*. W: *Leksykon Teologii Pastoralnej*. Red. R. Kamiński. Lublin 2006 s. 657.

¹⁰ P. P o r ę b a. *Wychowanie młodzieży w wolności i tolerancji religijnej*. RTK 16:1969 z. 3. s. 83-96.

¹¹ P o r t e n ǳ e. *Psychologiczne uwarunkowania życia małżeńskiego*. Lublin 1977 s. 7-23.

¹² Z o b. t e n ǳ e. *Pielęgnowanie uczuć miłości małżeńskiej*. W: *Miłość, małżeństwo, rodzina*. Red. F. Adamski. Kraków 1982 s. 133-149.

¹³ A. Ś l u s a r z. *Psychopedagogika rodziny księdza Piotra Poręby*. Kraków 2003.

¹⁴ P o r. P o r ę b a. *Psychologiczne uwarunkowania życia małżeńskiego* s. 75.

dotąd, lecz fundamentem ludzkiego życia i powołania. Angażuje całego człowieka, dlatego znajduje odzwierciedlenie w całości ludzkiego życia.

Ze względu na charakter niniejszego artykułu najbardziej interesuje nas podejście Profesora do zagadnień katechetyki i katechezy. Dlatego w kolejnym punkcie podejmiemy próbę scharakteryzowania problematyki katechetycznej w ujęciu lubelskiego pastoralisty.

2. TWÓRCZOŚĆ KATECHETYCZNA

W twórczości katechetycznej księdza Piotra Poręby można wyodrębnić za Ryszardem Czekalskim kilka wiodących zagadnień. W pierwszej kolejności w obszarze jego zainteresowań i opracowań znajdowała się historia katechezy¹⁵. Jako jeden z pierwszych katechetyków wyjaśnił genezę katechetyki jako dyscypliny naukowej. Przedstawił podstawowe etapy rozwoju myśli katechetycznej w XVIII i XIX wieku oraz w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku. Przybliżył również działalność ruchu katechetycznego w okresie międzywojennym. Ponadto opisywał wydarzenia i poruszaną problematykę na zjazdach katechetycznych, wypowiadał się na temat ówczesnych czasopism katechetycznych i podręczników do nauki religii. Opracował wkład ks. Walentego Gadowskiego w rozwój katechetyki w Polsce, który udoskonalił metodę monachijską oraz jego działalność wychowawczą i pedagogiczną¹⁶.

Drugim elementarnym zagadnieniem twórczości katechetycznej profesora Poręby jest kwestia wychowania dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem tematyki dotyczącej duszpasterstwa rodzin oraz przygotowania młodzieży do odpowiedzialnego narzeczeństwa i życia małżeńskiego w rodzinie chrześcijańskiej¹⁷.

¹⁵ Zob. t e n ż e. *Dzieje katechetyki*. W: *Historia teologii w Polsce*. T. 3. Cz. 2. Red. M. Rechowicz. Lublin 1977 s. 123-187.

¹⁶ Por. C z e k a l s k i. *Poręba Piotr (1908-1991)* s. 205-206; zob. P. P o r ę b a. *Naukowe podstawy pedagogiki ks. W. Gadowskiego*. „Studia Warmińskie” 1:1964 s. 419-467; t e n ż e. *Kształcenie katechetów w pedagogice ks. W. Gadowskiego*. „Katecheta” 8:1964 s. 72-74; t e n ż e. *Ks. W. Gadowski wychowawca dzieci i młodzieży*. „Studia Warmińskie” 3:1966 s. 365-421; t e n ż e. *Działalność ks. W. Gadowskiego na polu wychowania*. „Studia Warmińskie” 4:1967 s. 471-525; t e n ż e. *Działalność wychowawcza i poglądy pedagogiczne ks. Walentego Gadowskiego*. Lublin 1967 (hab.).

¹⁷ Por. C z e k a l s k i. *Poręba Piotr (1908-1991)* s. 206; zob. P. P o r ę b a. *Psychologiczne uwarunkowania katechizowania dzieci i młodzieży na poszczególnych etapach ich rozwoju*. „Homo Dei” 41:1972 nr 2 s. 134-143; t e n ż e. *Uwarunkowania psychologiczne katechezy*

Podejmując próbę scharakteryzowania twórczości Księdza Profesora, trzeba wskazać na fundamentalną zasadę, na której się opierał. Mianowicie jest to pełne szacunku i akceptacji podejście do człowieka w duchu chrześcijańskiej antropologii. Dla P. Poręby człowiek to byt osobowy, który łączy w sobie różne wymiary: materialność, życie biologiczno-popędowe, życie psychiczno-umysłowo-wewnętrzne. Doceniał w człowieku materialne ciało, przez które jest immanentny wobec rzeczywistości świata doczesnego, natomiast dzięki umysłowym władzom intelektu, woli i pamięci transcenduje determinanty przyrody¹⁸.

Podkreślał osobowo-duchowy wymiar człowieka, z którego wynika jego podmiotowość, niezbywalne prawa, godność i człowieczeństwo. Odpowiednie ujęcie antropologiczne pozwoliło na właściwe ukazanie podmiotów życia społecznego: małżeństwa, rodziny, roli kobiety jako żony i matki, roli mężczyzny jako męża i ojca.

Osobowo-transcendentny wymiar człowieka pozwalał Profesorowi rozumieć i akceptować każdego z osobna integralnie. Dlatego jego koncepcja wychowania charakteryzuje się ujęciem integralnym. Reprezentował stanowisko, że człowieka trzeba wychowywać całościowo i że wszystkie wymiary jego osoby biorą udział w tym procesie. W samowychowanie, kształtowanie i formowanie siebie angażuje się cały człowiek. Wszystkie elementy człowieka są wzajemnie powiązane i komplementarne. Stąd wszystkie sektory jego osobowości winny być uaktywnione i zaangażowane w procesie stawania się człowiekiem dojrzałym, odpowiedzialnym, religijnym. Człowieka rozumiał jako stale potrzebującego aktualizacji; z tego powodu konieczne jest wychowanie oraz potrzebne są wzorce osobowe i przykłady. Wszystko w tym celu, aby mógł spełniać się przez dobro – przez to wszystko, co potwierdza i rozwija człowieka¹⁹.

Podejście do wychowania w duchu antropologii chrześcijańskiej sprawiło, że opisy tego procesu w ujęciu ks. Poręby nie były traktowane jako jednokierunkowe oddziaływania, wpływania, formowania, kształtowania czy prowadzenia

dziecka w klasach od V do VIII. W: *Chrystus wzywa i uczy*. Red. L. Kuc. Warszawa 1971 s. 297-304; t e n ż e. *Rodzina jako problem współczesnego duszpasterstwa katechetycznego*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 6:1978 s. 245-257; t e n ż e. *Katecheza w procesie religijnego wychowania dziecka w rodzinie*. „Materiały Problemowe” 1979 nr 6 s. 86-90.

¹⁸ P o r e b a. *Wychowanie człowieka*. „Zeszyty Naukowe KUL” 8:1965 s. 71-73.

¹⁹ T e n ż e. *Wychowanie w rodzinie*. W: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej* Red. F. Adamski. Warszawa 1973 s. 185-202.

wychowanka. Nie pojmował wychowania jako monologu skierowanego do wychowanka, ale zalecał, aby wychowanie w rodzinie, w grupach rówieśniczych, w trakcie katechezy było wspólnym odkrywaniem w sobie człowieczeństwa. W duchu Soboru Watykańskiego II zwracał uwagę na komplementarne ujęcia całego procesu składającego się na wychowanie. Szczególnie podkreślał wszechstronny i harmonijny rozwój człowieka dokonujący się na drodze świadectwa i dialogu zarówno w środowisku rodzinnym, jak i w szkolnym oraz parafialnym. Wychowanie zatem winno angażować – zdaniem profesora Poręby – wymiar fizyczny, moralny, intelektualny, społeczny i religijny. Wychowanie to nabywanie dojrzałości i odpowiedzialności, z jaką młodzież podejmuje uporządkowaną i świadomą wszelką działalność²⁰.

Nieco więcej światła na twórczość katechetyczną oraz sposób ujęcia katechezy może dać zapoznanie się z pracami z zakresu katechezy napisanymi pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Piotra Poręby w ramach specjalizacji duszpasterstwa rodzin w latach 1968-1982²¹.

Prace magisterskie:

1. Raba S.: *Stosunek do Kościoła w wypowiedziach katechizowanej młodzieży szkół średnich* (1968/69).
2. Wróbel J.: *Święty Jan Bosko jako prekursor odnowy katechetycznej* (1968/69).
3. Szczurek C.: *Ks. Wojciech Blaszyński prekursor katechezy w rodzinie i apostołatu świeckich* (1969/70).
4. Chałupka L.: *Znaczenie kontaktów rodziny z punktem katechetycznym w religijnym wychowaniu dzieci* (1969/70).
5. Chodkowska M.: *Współczesna katecheza pasyjna* (1972/73).
6. Kotlenga H.: *Sakrament pokuty w opinii katechizowanej młodzieży* (1973/74).
7. Nowotarska H.: *Współdział rodziców w katechizowaniu dzieci w klasach od I do IV na podstawie badań przeprowadzonych na terenie Radomia* (1973/74).

²⁰ T e n ż e. *Ideał wychowawczy w „Deklaracji o chrześcijańskim wychowaniu”*. „Ate-neum Kapłańskie” 6:1968 s. 406-414.

²¹ A. T o m k i e w i c z. *Prace naukowe prowadzone pod kierunkiem księdza profesora dra hab. Piotra Poręby*. RTK 28:1981 z. 6. s. 11-19; A. Ś l u s a r z. *Wykaz tematów prac naukowych*. W: t e n ż e. *Psychopedagogika rodziny księdza Piotra Poręby*. Kraków 2003 s. 155-161.

8. Faron J.: *Współpraca katechety z rodzicami na polu religijnego wychowania dziecka postulatem nowego programu katechetycznego* (1974/75).
9. Nawrot H.: *Ruch Jezusa w aspekcie psychologicznym szansa czy przeszkoda dla współczesnej katechezy* (1975/76).
10. Bocianowski K.: *Pismo Święte w katechezie dzieci szkolnych w świetle nowego programu polskiego* (1976/77).
11. Kahl J.: *Wychowanie młodzieży do chrześcijańskiego przeżywania niedzieli na podstawie nowego programu katechetycznego* (1977/78).
12. Wołowicz E.: *Odpowiedzialność rodziców za chrześcijańskie wychowanie dzieci w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II* (1977/78).

Prace licencjackie:

1. Ochmanowicz A.: *Wczesna komunია i jej uwarunkowania ze strony współpracy rodziców. Studium na podstawie wywiadów z parafii Katowice* (1968/69).
2. Rekowski J.: *Wychowanie religijno-moralne dzieci w latach 2-4 w rodzinie* (1969/70).
3. Wilk J.: *Współczesne próby ujęć katechezy młodzieży szkół zawodowych w Niemczech* (1969/70).
4. Skórcz J.: *Problemy katechizacji w Bydgoszczy w minionym dwudziestopięcioleciu (na podstawie dokumentów diecezjalnych)* (1970/71).
5. Lis R.: *Katecheza a przygotowanie dziewcząt do życia w ujęciu Jadwigi Zamoyskiej* (1971/72).
6. Nazar T.: *Rola pogładowości w nauczaniu i wychowaniu chrześcijańskim w okresie katechezy szkół podstawowych* (1971/72).
7. Orzechowski S.: *Rola katechezy w przygotowaniu młodzieży szkół średnich do małżeństwa (studium pedagogiczno-pastoralne w wypowiedziach uczniów środowiska wrocławskiego)* (1971/72).
8. Domagalski Z.: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej w poglądach św. J. Chryzostoma* (1972/73).
9. Tomkiewicz A.: *Wychowanie dziecka w rodzinie w poglądach Akcji Katolickiej w Polsce* (1972/73).
10. Jackowski S.: *Katecheta młodzieży jako wychowawca w posoborowej odnowie katechetycznej* (1973/74).
11. Więcek W.: *Katecheza dorosłych w Polsce w świetle uchwał Soboru Watykańskiego II* (1973/74).
12. Wilk J.: *Rola rodziców w wychowaniu dziecka w wieku przedszkolnym i jej usprawnienie* (1973/74).

13. Drozd R.: *Kształtowanie się postaw religijno-moralnych u młodzieży katechizowanej szkół średnich* (1975/76).
14. Semik S.: *Psychopedagogiczne uwarunkowania rodzinnej katechezy w wieku przedszkolnym* (1975/76).

Prace doktorskie:

1. Rusiecki M.: *Poglądy i działalność katechetyczno-pedagogiczna ks. Z. Bielawskiego* (1973/74).
2. Skórcz J.: *Katechizacja parafialna i jej ukierunkowanie na katechezę rodzinną na przykładzie archidiecezji gnieźnieńskiej – na podstawie dokumentacji archiwalnej i badań ankietowych* (1973/74).
3. Nazar T.: *Kształtowanie postaw apostołskich przez katechezę w świetle zasady świadomości i aktywności wychowanka* (1975/76).
4. Wilk J.: *Problem współczesnego katechumenatu rodzinnego* (1975/76).

Powyżej zostały wymienione tylko te prace pisane pod kierunkiem Profesora, które wprost nawiązują do tematyki i zagadnień związanych z katechezą. Problematyka dotyczy głównie wychowania człowieka w duchu chrześcijańskim. Prawdą jest, że wiele prac częściowo lub całościowo nawiązuje do kwestii rodziny oraz jej funkcji i zadań wychowawczo-katechetycznych. Wszystkie prace zasadniczo dotyczą kształtowania postaw religijno-moralnych dzieci i młodzieży poprzez katechezę systematyczną oraz w procesie wychowawczym w środowisku rodzinnym – przez katechezę rodzinną²².

Profesor, kierując pracami badawczymi zarówno teoretycznymi, jak i empirycznymi, korzystał z bogatej wiedzy psychologicznej, pedagogicznej, socjologicznej i teologicznej. Aplikował osiągnięcia tych dyscyplin naukowych nie tylko do prac studentów, ale także wykorzystywał w swoich badaniach i opracowaniach. Zatem ujęcie katechezy w jej teoretycznym i praktycznym znaczeniu poprzez profesora Piotra Porębę można określić jako psychologiczno-pedagogiczne (psychopedagogika katechezy), oparte na podstawach antropologii chrześcijańskiej.

Ksiądz Poręba zdawał sobie sprawę – co wielokrotnie podkreślał w swoich publikacjach²³ – że wychowanie nie może dokonywać się bez odpowiednich

²² Por. T o m k i e w i c z. *Prace naukowe prowadzone pod kierunkiem księdza profesora dra hab. Piotra Poręby* s. 19.

²³ Por. P o r ę b a. *Psychologiczne uwarunkowania życia małżeńskiego* s. 11-12; t e n ż e. *Psychologiczne uwarunkowania życia rodzinnego*. Warszawa 1981 s. 110-114.

założeń antropologicznych i bez oparcia się na rzetelnej wiedzy o człowieku. Dopiero wówczas, gdy dobrze rozumie się człowieka, kim jest *sam-w-sobie* oraz jaki jest ostateczny cel ludzkiego życia, można poprzez wychowanie i katechezę prowadzić go do osiągnięcia osobistego celu. W twórczości wychowawczo-katechetycznej uwzględniał podmiotowość wychowanka, integralny charakter procesów wychowawczych i katechetycznych, które obejmują wszystkie sfery i wymiary ludzkiej osoby i egzystencji. Fundament wychowania i preludium katechezy eklezjalnej widział w rodzinie. To naturalna wspólnota życia i najbardziej odpowiednie środowisko wychowania. Rodzina stanowi dla Profesora pierwsze i najważniejsze środowisko katechetyczne, a rodzice są pierwszymi katechetami i zwiastunami wiary²⁴.

3. KATECHEZA RODZINNA

Rodzinę ks. Piotr Poręba uważał za wyjątkowe miejsce, w którym przebiega ludzkie życie i gdzie dokonują się najważniejsze procesy mające decydujący wpływ na rozwój i dojrzewanie człowieka. Wyznaczał rodzinie pierwszeństwo przed innymi środowiskami wychowawczymi²⁵. Rodzicielstwo i wychowanie uznawał za dwa dopełniające się aspekty przekazywania życia. Najpierw dokonuje się przekazanie życia fizyczno-biologicznego, a następnie przekazywanie życia duchowego, nadprzyrodzonego i moralnego. Katechetyczno-wychowawczą rolę środowiska rodzinnego Profesor rozumiał jako: wychowanie rodzinne, przygotowanie do małżeństwa oraz formację religijną.

a) Zasady wychowania rodzinnego

Organiczne powiązanie rodzicielstwa z wychowaniem sprawia, że lubelski katechetyk uważa rodziców za pierwszych i głównych wychowawców dzieci w rodzinie chrześcijańskiej. Dzieci nie są w stanie samodzielnie wzrastać i rozwijać się, dlatego potrzebują rodziców nie tylko jako opiekunów, ale nade wszystko jako wychowawców²⁶.

²⁴ T e n ż e. *Wychowanie religijne w rodzinie chrześcijańskiej*. „Życie i Myśl” 1:1978 s. 20-28.

²⁵ T e n ż e. *Katecheza w procesie religijnego wychowania dziecka w rodzinie* s. 20-29.

²⁶ T e n ż e. *Wychowanie religijne w rodzinie chrześcijańskiej* s. 20-28.

Wychowanie jest służbą człowiekowi, dlatego od samego początku tego procesu w rodzinie musi być przestrzegana prawda o podmiotowości dziecka. W tym duchu ksiądz Poręba w swoich publikacjach wychodzi od ukazania podmiotowego traktowania wychowania. Wskazuje, że dziecko jest podmiotem świadomym, partnerem w procesie wychowania. Wychowanie przebiega prawidłowo wówczas, gdy nie tylko osoba wychowywana jest świadoma swojej podmiotowości, ale przede wszystkim wychowawca²⁷. Zadaniem rodziców jest pomagać urzeczywistnić to, co potencjalnie tkwi w osobie dziecka, wydobywając wszystko to, czym Stwórca je obdarował. Następnie powinni pobudzać do świadomych wyborów, do samowychowania, do podejmowania decyzji i odpowiedzialności. Obserwując wybory i decyzje swojego dziecka, rodzice zobowiązani są umiejętnie je korygować, pochwalić, w razie potrzeby negocjować. Takie podejście wychowawcze rodziców stwarza dziecku szanse do kształtowania postaw dojrzałych i samodzielnych, które dają mu poczucie wartości i godności, a nawet wyjątkowości²⁸.

Z zasadą podmiotowości Poręba łączył zasadę indywidualności. W wychowaniu trzeba liczyć się z faktem zróżnicowania pomiędzy dziećmi w rodzinie. Każde dziecko jest indywidualną osobą (jest jedyna i niepowtarzalna), w związku z tym wymaga indywidualnego i personalnego podejścia. „Nie można zatem w wychowaniu posługiwać się jakimś wypróbowanym sposobem. O tym powinni pamiętać rodzice i nie stosować tych samych metod wychowawczych do każdego dziecka”²⁹. Rodzice nie mogą też wykorzystywać swojej pozycji lub autorytetu jako narzędzia wychowawczego, domagając się od dziecka takich reakcji i zachowań, jakie dla niego „wymyślili”. Wychowanie rozpoczyna się od pierwszych chwil istnienia dziecka i jego akceptacji. Takie doświadczenie pozwala dziecku kształtować poczucie własnej wartości i wiary w siebie.

Indywidualizacja wychowania wiąże się z bezwarunkową akceptacją dziecka, z jego usposobieniem, możliwościami, wadami i zaletami. To bardzo ważny komunikat, odbierany od rodziców, dający poczucie bezpieczeństwa. Zasada akceptacji w rodzinie uzdalnia dziecko do akceptacji innych osób w rodzinie i w najbliższym środowisku, a w przyszłości współmałżonka mimo różnicy charakteru i temperamentu, wad czy innych rozbieżności. To ogromny

²⁷ T e n ż e. *Współżycie pokoleń na bazie rodzinnej*. Olsztyn 1981 s. 50-68.

²⁸ T e n ż e. *Psychologiczne uwarunkowania życia rodzinnego* s. 82-108.

²⁹ T e n ż e. *Pedagogizacja rodziców*. „Studia Warmińskie” 6:1969 s. 455.

atut w przygotowaniu do małżeństwa i rodziny³⁰. I odwrotnie – przeżycie odrzucenia lub doświadczenie niedojrzałego zachowania rodziców, w postaci niezadowolenia ze swojego dziecka, burzy prawidłowy rozwój dziecka i utrudnia funkcjonowanie w relacjach z innymi osobami.

Koronną zasadą w wychowaniu rodzinnym jest miłość. Miłość jest duszą wychowania, bazą zaufania oraz najważniejszą normą nadającą kierunek wychowaniu. Profesor podkreślał, że atmosfera miłości w domu rodzinnym owocuje w przyszłości zdolnością do zawiązywania przyjaźni, znajomości, relacji międzyosobowych, do akceptacji innych ludzi oraz do okazywania sympatii i życzliwości³¹. Miłość rodziców jest widzialnym znakiem Boga. Objawia się ona najpierw we wzajemnej miłości małżonków, a następnie jest kierowana do dzieci i je obdarowuje. Niewłaściwe relacje małżeńskie utrudniają wychowanie i prowadzą do nieprawidłowości. Chcąc być dojrzałym rodzicem, potrzeba wcześniej umieć stworzyć dojrzałą miłość małżeńską. Dlatego atmosfera życia rodzinnego, doświadczenie miłości macierzyńskiej, ojcowskiej oraz bratersko-siostrzanej – zdaniem ks. Poręby – tworzy bazę autobiograficznej pamięci i ma ogromne znaczenie w powielaniu tych cech w swoim własnym małżeństwie.

b) Przygotowanie do małżeństwa

Małżeństwo – według Piotra Poręby – jest darem Boga powołującym ludzi do zaszczytnego zadania, do którego należy się dobrze przygotować. Za najlepszą katechezę przygotowującą do małżeństwa ksiądz Poręba uważa obserwację i możliwość „powielania” udanego i szczęśliwego małżeństwa swoich rodziców³². Profesor wskazuje tym samym na podstawowe i pierwsze środowisko katechezy, jakim jest rodzina. Ona poprzez tworzenie właściwej atmosfery życia rodzinnego uczy dzieci przyszlých ról małżeńskich.

Druga forma rodzinnej katechezy to osobiste oddziaływanie rodziców na dzieci. Rodzice bowiem wychowują nie tylko poprzez wypowiedziane treści i przekazane informacje, ale silnie wpływają na całokształt rozwoju dziecka poprzez swój przykład. Niezmiernie istotne jest to, jak sami rodzice postępują, jak wzajemnie się traktują i w jaki sposób odnoszą się do swoich dzieci³³.

³⁰ T e n ż e. *Psychologiczne uwarunkowania życia rodzinnego* s. 90-91.

³¹ T e n ż e. *Dziecko – środowisko – wychowanie – wychowawca w procesie wychowania religijno-moralnego*. „*Studia Warmińskie*” 2:1965 s. 457-504.

³² T e n ż e. *Psychologiczne uwarunkowania życia małżeńskiego* s. 11.

³³ T e n ż e. *Pedagogizacja rodziców* s. 437.

Trzecią drogą przygotowania do życia małżeńskiego i rodzinnego jest dialog wychowawczy w rodzinie. Dziecko uczestniczy w fundamentalnym dialogu, jaki istnieje pomiędzy samymi rodzicami i pomiędzy dziećmi a rodzicami. Dialog ten pomaga w dokonywaniu obiektywnych ocen samego siebie i innych, zbliża rodziców i dzieci, uczy wzajemnego poszanowania i akceptacji mimo istniejących różnic poglądów i opinii oraz osobowości³⁴.

W procesie wychowywania do przyszłych ról rodzinno-małżeńskich szczególne znaczenie – zdaniem księdza Piotra – mają osoby starsze, które dzięki własnemu doświadczeniu życiowemu uczą mądrze i roztropnie patrzeć na różne ziemskie wydarzenia i odpowiednio układać hierarchię wartości³⁵.

Przygotowanie do małżeństwa to również wychowanie do miłości rozumianej jako umiejętność czynienia daru z siebie. Ważna jest zatem w rodzinie postawa obojga małżonków. Wychowują bowiem nie osobno, ale wspólnie, stąd nie tylko indywidualne właściwości małżonków są decydujące, ale przede wszystkim jakość ich relacji małżeńskich, które stanowią o skuteczności wychowania³⁶.

Istotnym aspektem wychowania do małżeństwa jest kształtowanie dojrzałej postawy wobec własnej płciowości. Płciowość jest sposobem bycia osobą. Mężczyzna i kobieta to dwa różne sposoby istnienia. Dlatego warunkiem wychowania do dojrzałej postawy wobec własnej płci oraz wobec osób płci odmiennej jest umiejętne ukazanie różnic w sposobie funkcjonowania mężczyzny i kobiety. Dojrzałe przeżywanie własnej płciowości stanowi fundament wychowania seksualnego. Nie mogą być te sfery utożsamiane. Płciowość znaczy o wiele więcej niż seksualność. Seksualność jest tylko jednym z wielu przejawów ludzkiej płciowości³⁷.

Dojrzałe przeżywanie płciowości na płaszczyźnie seksualnej uwarunkowane jest wychowaniem do czystości. Czystość pozwala odczytywać seksualność we właściwy sposób, to jest z perspektywy osoby. Potrzebne jest, aby w tym względzie dzieci nabierały w domu odpowiednich umiejętności, jakimi są: dyscyplina i samokontrola, duch ofiary i wyrzeczenia, praca i radość³⁸. Wychowanie do miłości, czystości i małżeństwa łączy się nierozzerwalnie z wychowaniem religijnym.

³⁴ T e n ż e. *Współżycie pokoleń na bazie rodzinnej*. Olsztyn 1981 s. 42.

³⁵ T e n ż e. *Wkład starszego pokolenia w więź rodzinną*. „Materiały Problemowe” 10:1977 s. 5-15.

³⁶ T e n ż e. *Psychologiczne uwarunkowania życia rodzinnego* s. 56-80.

³⁷ T e n ż e. *Współżycie pokoleń na bazie rodzinnej* s. 73-81.

³⁸ Tamże s. 73-81.

c) Formacja religijna

Podobnie jak Kościół powszechny, tak i Kościół domowy – według ks. Piotra Poręby – spełnia funkcję nauczania. Rodzice za pomocą słowa i przykładu są dla swoich dzieci pierwszymi zwiastunami wiary. Profesor podkreślał szczególnie rolę katechezy domowej prowadzonej przez rodziców w formie wspólnej modlitwy, wspólnego uczestnictwa w liturgii, zwłaszcza w Eucharystii, przeżywanie misterii roku liturgicznego oraz spontaniczne, bezpośrednie i praktyczne pouczenie dzieci o prawdach religijno-moralnych.

W pierwszej kolejności ks. Piotr Poręba zwracał uwagę, że sama atmosfera życia rodzinnego to doskonała okazja do kształtowania poprawnego obrazu Boga. Szczególną rolę w tym wymiarze przypisywał ojcu rodziny, którego wpływ w tym względzie jest decydujący i nieodwracalny. Atmosfera życia rodzinnego to również naturalna przestrzeń do prowadzenia rozmów i dyskusji. Stanowią one okazję do poznawania w przystępny sposób podstawowych prawd wiary i zasad moralnych w życiu chrześcijańskim³⁹.

Fundamentalną rolę w katechezie rodzinnej – zdaniem ks. Poręby – pełni „liturgia rodzinna”, do której zaliczał wieczorną modlitwę połączoną z czytaniem Pisma Świętego, krótką medytacją w ciszy słowa Bożego oraz spontanicznym wypowiedzeniem uwielbienia, dziękczynienia, przeproszenia i prośb w intencji rodziny. Praktykowanej wspólnej modlitwie rodzinnej przypisywał nadprzyrodzony sposób oddziaływania małżonków na siebie wzajemnie oraz na swoje potomstwo. W atmosferze modlitewnego spotkania rodziny utrwalały się elementy wspólnototwórcze, które zacieśniają więzi sakramentalno-mażeńskie rodziców i bratersko-siostrzane rodzeństwa. Modlitwa pozwala wspólnie przeżywać komunie małżeńską i rodzinną, od której zależy przyszłe dobro rodzin, Kościoła i narodu⁴⁰. W wychowaniu do modlitwy Poręba podkreślał nie tyle aspekt memoryzacji tekstów modlitwy, ile żywą i pełną ufności rozmowę z Bogiem, zjednoczenie serca z Jezusem Chrystusem oraz zrównanie swojej woli z Wolą Boga⁴¹.

Modlitwa rodzinna to pierwsza i zasadnicza „szkoła modlitwy” nie tylko indywidualnej, ale także wspólnotowej. Wspólne odmawianie modlitw (np. różaniec, litanie, droga krzyżowa) przygotowuje najmłodszych uczestników

³⁹ Tamże s. 120-122.

⁴⁰ T e n ż e. *Rodzina naturalna a rodzina narodowa*. „Materiały Problemowe” 12:1977 s. 20-28.

⁴¹ T e n ż e. *Powołanie do życia w rodzinie – Kościele domowym*. „Posłaniec Warmiński” 1981 s. 179.

do uczestnictwa w liturgii. Poprzez teksty, zaczerpnięte z modlitw lub nabożeństw liturgicznych, modlitwa rodzinna nawiązuje i włącza się do liturgii Kościoła.

Katecheza rodzinna poprzez modlitwę wychowuje do czynnego i świadomego udziału w liturgii. Każde rodzinne spotkanie na modlitwie i wokół słowa Bożego przygotowuje do uczestnictwa w Eucharystii, przyjmowania sakramentów, przeżywania roku liturgicznego. W sposób naturalny „liturgia domowa” dopomina się dopełnienia poprzez liturgię Kościoła, natomiast liturgia Kościoła znajduje swoją kontynuację w „liturgii domowej”. Obie wzajemnie siebie potrzebują i wzajemnie się dopełniają i zakładają⁴².

Wiele miejsca Ks. Piotr poświęcał rozważaniom na temat Eucharystii, która jest fundamentem życia i jedności małżeńsko-rodzinnej. Eucharystia wychowuje do ofiary, przebaczenia, ustępstwa, wyrozumiałości; uczy pokonywania trudności, spotkania ze zmartwieniami i cierpieniami. Natomiast Komunia święta poprzez komunie z Chrystusem prowadzi do interpersonalnych relacji i więzi rodzinnych, komunii małżeńskiej, do pozytywnej atmosfery w sąsiedztwie i szerszej społeczności⁴³.

Wreszcie wspólne uczestniczenie we Mszy świętej, nabożeństwach, w uroczystościach parafialnych i w rekolekcjach jest najlepszą katechezą liturgiczną rodziny. Wszyscy uczą się odpowiednich postaw i zachowań, słów i modlitw wypowiedzianych w dialogu między kapłanem a wiernymi, rozumienia czynności, znaków i gestów liturgicznych. Poprzez wychowanie liturgiczne rozpoczyna się w katechezie rodzinnej dalsze przygotowanie dzieci do przyjęcia sakramentów pokuty i pojednania, Eucharystii oraz bierzmowania. W tym miejscu warto zaznaczyć, że ks. Poręba wiele miejsca w swoich publikacjach poświęcił rodzinnemu przygotowaniu do Pierwszej Komunii Świętej oraz wspólnemu i odpowiedniemu przeżywaniu tej uroczystości⁴⁴.

Z powyższych rozważań wynika, że ks. Piotr Poręba za fundament wychowania do życia chrześcijańskiego przyjmował konkretne działania i wydarzenia religijno-wychowawcze składające się na katechezę rodzinną. Za szczególnie ważne uważał: 1) wychowanie do modlitwy oraz czytanie i rozważanie słowa Bożego; 2) wychowanie liturgiczne poprzez wspólne uczestnictwo

⁴² T e n ż e. *Rodzina chrześcijańska „małym Kościołem”*. W: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*. Red. F. Adamski. Kraków 1988 s. 93-108.

⁴³ T e n ż e. *Współżycie pokoleń na bazie rodzinnej* s. 125-127.

⁴⁴ T e n ż e. *Wychowanie religijne w rodzinie*. W: *Miłość, małżeństwo, rodzina*. Red. F. Adamski. Kraków 1982 s. 411-428.

w liturgii, zwłaszcza w Eucharystii, przyjmowanie sakramentów i świętowanie świąt, a także uroczystości w roku liturgicznym; 3) kształtowanie sumienia i postaw religijno-moralnych; słowo i przykład rodziców widział jako fundament i czynniki decydujące o przyszłości dzieci.

*

Z przeprowadzonych powyżej analiz i refleksji wynika, że ks. prof. dr hab. Piotr Poręba w swojej twórczości skoncentrowany był na małżeństwie i rodzinie oraz wychowaniu człowieka. Jako jeden z elementów złożonego procesu wychowania ukazywał katechezę, odpowiedzialną za wychowanie religijno-moralne. Dominującym jednak zagadnieniem w publikacjach jest kwestia wychowawcza, dlatego nie jest łatwo jednoznacznie określić ujęcie katechez u Profesora. Najbardziej widoczna jest katecheza rodzinna – i tak można by było scharakteryzować jego badania pod kątem katechetycznym. Jednak z punktu widzenia naukowego ujęcie katechez w jej teoretycznym i praktycznym znaczeniu można nazwać psychologiczno-pedagogiczną (psychopedagogika katechez) z mocną podbudową antropologiczno-humanistyczną.

Katecheza w rozumieniu ks. Piotra Poręby to nie tylko systematyczny wykład prawd wiary, ale szereg ze sobą powiązanych działań wychowawczo-formacyjnych o charakterze pastoralnym. Do tych działań można zaliczyć: przygotowanie do małżeństwa (katecheza przedmałżeńska), pedagogizację rodziców (katecheza z rodziną), formację religijno-moralną dzieci w domu (katecheza w rodzinie), duszpasterstwo rodzin (katecheza rodziny).

Przedstawione w artykule rozważania nie mają charakteru wyczerpującego. Raczej odsłaniają obszary domagające się dalszych badań i opracowań. Cenną byłaby całościowa analiza twórczości Księdza Profesora Poręby pod kątem katechetycznym. Jest to zatem zadanie otwarte i oczekujące na realizację.

BIBLIOGRAFIA

- B e d n a r c z y k P.: Ks. Piotr Poręba. Pedagog i Profesor. „Currenda” 142:1992 s. 564-568.
- K u m o r B.: Poręba Piotr (1908-1991). W: Słownik polskich teologów katolickich 1981-1993. T. 8. Red. J. Mandziuk. Warszawa: ATK 1995 s. 475-476.

- N o w a k A.: Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985. T. 4. Tarnów: Wyd. Biblos 2004.
- P a r y s i e w i c z B.: Pedagogiczne podstawy duszpasterstwa rodzin. W: Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń. Lublin: Wyd. KUL 2013 s. 143-149.
- P r z y g o d a W.: Powstanie i rozwój Instytutu Teologii Pastoralnej KUL. W: 50 lat Teologii Pastoralnej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Red. Cz. Krakowiak, W. Przygoda, A. Kiciński, M. Wyrostkiewicz. Lublin: Wyd. KUL 2009 s. 9-32.
- P y ż l a k G.: Osobowość duszpasterza rodzin według ks. prof. Piotra Poręby. RPK 5(60): 2013 s. 171-184.
- T o m k i e w i c z A.: Katedra Pedagogiki Rodziny. RTK 32:1985 z. 6. s. 174-177.
- T o m k i e w i c z A.: Psychologiczne podstawy duszpasterstwa rodzin. W: Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń. Lublin: Wyd. KUL 2013 s. 132-143.
- T o m k i e w i c z A.: Rodzina – Kościół domowy miejscem ewangelizacji. W: Teologia pastoralna nauką w służbie nowej ewangelizacji. Red. Cz. Krakowiak, W. Przygoda, A. Kiciński, M. Wyrostkiewicz. Lublin: Wyd. KUL 2010 s. 123-130.
- W i l k J.: 10 lat Katedry Pedagogiki Rodziny. RTK 28:1981 z. 6. s. 5-6.

KATECHEZA W UJĘCIU
KSIĘDZA PROFESORA PIOTRA PORĘBY

S t r e s z c z e n i e

Ksiądz Piotr Poręba – pedagog i psycholog, pastoralista i katechetyk – w pracy naukowo-dydaktycznej koncentrował się wokół takich kwestii, jak: wychowanie, małżeństwo, rodzina, katecheza, duszpasterstwo rodzin. Zagadnienia katechetyki badał pod kątem historycznym: analizował poglądy i koncepcje pedagogów i katechetyków. Obszar praktyki katechetycznej opisywał w ujęciu psychologicznym oraz pedagogicznym. Katecheza w ujęciu Piotra Poręby może być więc zdefiniowana jako: psychopedagogika katechezy oparta na antropologii chrześcijańskiej.

Słowa kluczowe: Piotr Poręba, pedagogika, małżeństwo, rodzina, wychowanie, katecheza, człowiek.